

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık Paradoksu: Avro Krizi ve Avrupa Birliği'nin Geleceği

Ziya ÖNİŞ* ve Mustafa KUTLAY**

* Prof. Dr., Koç Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

** Doktora Adayı, Koç Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makaleye atıf için: Öniş, Ziya ve Kutlay, Mustafa, “Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık Paradoksu: Avro Krizi ve Avrupa Birliği'nin Geleceği”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 33 (Bahar 2012), s. 3-22.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık Paradoksu: Avro Krizi ve Avrupa Birliğinin Geleceği

Ziya ÖNİŞ ve Mustafa KUTLAY*

ÖZET

2008 yılından bu yana avro bölgesi derin bir ekonomik kriz içerisinde adeta varoluş mücadelesi vermektedir. Kriz ilk ortaya çıktığı andan itibaren avro bölgesi üyeleri, sorunun yapısal nedenlerini ortadan kaldırmaya odaklanan çok-boyutlu ve eş-zamanlı tedbirler almak yerine birbirini “suçlama yarışına” girmiştir. Konuya politik ekonomi perspektifinden yaklaşan bu makalede, avro bölgesindeki krizin temelinde, “üye ülkelerin sorumsuz politikalarından” ziyade avro bölgesinin mimarisinden kaynaklanan yapısal sorun olan “ekonomik bütünleşme/siyasal parçalanmışlık” paradoksu olduğu iddia edilmektedir. Avro bölgesinin geleceği, Birlik üyelerinin bu paradoksa nasıl cevap vereceklerine göre şekillenecektir. Bu eksende daha az üye ile daha fazla bütünleşme öngören ancak monolitik AB mimarisi idealini de gündeminden düşüren “A la carte Avrupa” modelinin, AB bütünleşmesinde “ikinci en iyi çözüm” olarak önümüzdeki dönemde gündeme geleceği vurgulanmaktadır. Tüm bu gelişmelerin Türkiye-AB ilişkilerinde “imtiyazlı ortaklık” değil, “esnek üyelik” modeline somut uygulama alanı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avro Bölgesi Krizi, Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık Paradoksu, Çok Vitesli Avrupa, *A la carte* Avrupa, Değişken Geometrilik Avrupa, Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği

Economic Integration/Political Fragmentation Paradox: The Euro Crisis and the Future of European Union

ABSTRACT

The Euro-zone project has been struggling for survival since it was hit hard by the global financial crisis in 2008. When the crisis first erupted, the member countries immediately plunged into a vicious cycle of ‘blame-game’ by trying to transfer the burden on the shoulders of other members. In this article, we argue that the structural problems pertaining to the very architecture of the Euro-zone rather than the individual policy choices of member states were at the heart of the deep crisis that the European Union is currently confronted with. Our central argument, therefore is that the ‘economic integration/political fragmentation’ paradox constitutes a central underlying element of the Euro-zone crisis. We claim that the future of the Euro-zone and thereby the European Union will mainly be shaped by the response of the European leaders to the economic integration/political fragmentation paradox. The most-likely response of the EU to this paradox will be *a La Carte Europe*, which foresees different integration level among EU member countries. Finally, the type of European leaders’ response to the paradox in question will closely affect the future of Turkey-EU relations. The emergence of a more flexible Europe may open up new avenues for Turkey-EU relations.

Keywords: Euro-zone Crisis, Economic Integration/Political Fragmentation Paradox, Multi Sped Europe, *A La Carte Europe*, Variable Geometry Europe, Future of Turkey-EU Relations

* Ziya Öniş, Prof. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Koç Üniversitesi, İstanbul. E-posta: zonis@ku.edu.tr. Mustafa Kutlay, Doktora Adayı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Koç Üniversitesi, İstanbul. E-posta: mkutlay@ku.edu.tr.

Giriş: Avro Krizinin Kısa Hikâyesi

Avrupa bütünleşmesi, 21. yüzyıla büyük başarılarla ve kapsamlı biçimde dönüşüm geçirerek girdi. İlk olarak, Avrupa Birliği (AB) üyesi 11 ülke, ortak para birimi avroyu kullanmaya başladı. Avronun ortak para birimi olarak tedavüle sokulması, ekonomik kazanımların çok ötesinde siyasi ve sosyolojik mesajlar içeriyordu. Zira bir egemenlik simgesi olarak avro, federal Avrupa destekçileri tarafından, ekonomik kazanımlarının ötesinde ortak bir siyasal yapılanma ve kimlik-inşa unsuru olarak değerlendirildi.¹ Tek para birimi, pek çok uzmana göre, Maast-richt Anlaşması ile 1990'larda başlayan siyasallaşma sürecini bir üst aşamaya taşıyan önemli bir basamaktı. AB'nin diğer önemli başarısı, 2004 yılında Birlik tarihinin en büyük genişlemesi olan Doğu Genişlemesi'ni gerçekleştirmesiydi. Sovyetler Birliği'nin çözülmesinin ardından ekonomik ve politik rejimlerini kapsamlı bir dönüşüme tabi tutarak Batı'ya yönelen Doğu Avrupa ülkeleri, AB'nin sert güç unsurlarına dayanmadan bir coğrafyayı kapsamlı biçimde dönüştürmesindeki başarısı olarak literatüre geçmiş oldu.² Yumuşak güç unsurlarıyla, ilişkiye girdiği ülkeleri dönüştürebilme yeteneğinden yola çıkan Ian Manners gibi akademisyenler, AB'nin uluslararası sistemdeki reel-politik yapılanmaya alternatif oluşturabilecek "normatif güç" olma yolunda ilerlediğini dahi iddia etmeye başladı.³ Ancak, Avrupa bütünleşmesinin başarıları, gereken kurumsal dönüşümle desteklenmediğinden, kısa sürede, kendi içinde yeni sorunları da biriktiren bir mekanizmaya dönüştü. İlk olarak, Anayasallaşma sürecinin Fransa ve Hollanda'daki referandumlar neticesinde kesintiye uğraması, AB'yi varoluşsal bir krizin içine itti. Yeni üyelerin Birlik işleyişini aksatmadan "hazmedilmesini" mümkün kılacak kurumsal ve yasal değişimin gerçekleştirilememesi, genişleme yorgunluğunun yapısal bir karakter kazanması sonucunu doğurdu.⁴ Ancak AB için asıl büyük sorun, 2007/2008 küresel ekonomik krizinin Avrupa'ya da sıçrayarak kısa sürede avro krizine dönüşmesiyle ortaya çıktı.

2008 yılından itibaren avro bölgesi, derin bir ekonomik kriz içerisinde, adeta varoluş mücadelesi vermektedir. Yunanistan kriziyle ortaya çıkan, kısa sürede İspanya, Portekiz ve İtalya'ya da sıçrayan finansal buhran, Avrupa bütünleşmesinin en önemli sütunlarından olan avro bölgesinin sürdürülebilirliği konusunda yoğun tartışmalar başlatmıştır. Krizin başından

¹ Katleen McNamara, *The Currency of Ideas: Monetary Politics in the European Union*, Ithaca and London, Cornell University Press, 1998; Amy Verdun, "The Role of the Delors Committee in the Creation of EMU: An Epistemic Community?", *Journal of European Public Policy*, Cilt 6, No.2, 1999, s.308-328.

² AB'nin Doğu genişlemesinin kapsamlı bir analizi için bkz. Karen E. Smith, "Enlargement and European Order", Cristopher Hill ve Michael Smith (Der.), *International Relations and the European Union*, Oxford, Oxford University Press, 2005, s.271-291.

³ Normatif güç tartışmaları için bkz. Ian Manners, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 40, No.2, 2002, s.235-258. Thomas Diez, "Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering 'Normative Power Europe'", *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 33, No.3, 2005, s.613-636; Ian Manners, "The European Union as a Normative Power: A Response to Thomas Diez", *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 35, No.1, 2006, s.167-180; Karen E. Smith, "The European Union: A Distinctive Actor in International Relations", *The Brown Journal of World Affairs*, Cilt 9, No.2, 2003, s.103-113. Avrupa'nın gerçekçi politikaların ötesinde Kantçı bir siyasa oluşturduğuna dair analiz için bkz. Robert Kagan, *Of Power and Paradise: America and Europe in the New World Order*, New York, Vintage Books, 2003.

⁴ AB'nin 2004 sonrası süreçte yaşadığı kriz çok-boyutlu idi. Anayasa referandumlarında Fransa ve Hollanda halklarının "hayır" oyu vermesi, AB'yi derin bir kimlik ve bürokratik işleyiş krizine soktu. Takip eden dönemde yaşanan küresel ekonomik kriz ise halihazırda varolan ekonomik büyüme krizini daha da akut hale getirmiştir.

İtibaren, sorunun yapısal nedenlerini ortadan kaldırmaya odaklanan çok-boyutlu ve eş-zamanlı tedbirler almak yerine birbirini “suçlama yarışına” giren avro bölgesi üyeleri arasında iki temel eksen ortaya çıkmıştır. İlk eksen, küresel kriz öncesi dönemde ekonomilerini nispeten dinamik tutmayı başararak cari fazla veren “merkez grubu”, diğer eksen ise cari açığı hızla artan ve aşırı borçlanan “çevre grubudur” (Tablo 1). Merkez grubunda özellikle Almanya, diğer cari açık veren ülkelerin neredeyse toplam açığı kadar cari fazla vermiş, düşük enflasyon-düşük ücret ve girişken ticaret politikasıyla merkez-çevre uçurumunu derinleştirmiştir.

Tablo 1. Avro Bölgesinde “Merkez” ve “Çevre” Ekonomilerinin Cari Denge Performansı (GSYH’ye Oranla)

Ülke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
“Merkez Grubu”											
Avusturya	-0.74	-0.82	2.68	1.69	2.21	2.18	2.82	3.54	4.86	3.11	2.73
Belçika	4.03	3.40	4.48	3.42	3.19	1.98	1.86	1.62	-1.84	-0.01	1.05
Fransa	1.45	1.76	1.25	0.72	0.54	-0.49	-0.58	-1.00	-1.75	-1.50	-1.74
Almanya	-1.72	0.02	2.02	1.91	4.68	5.08	6.27	7.46	6.26	5.63	5.70
“Çevre Grubu”											
Yunanistan	-7.70	-7.17	-6.48	-6.57	-5.85	-7.37	-11.24	-14.36	-14.69	-10.99	-10.45
İtalya*	-0.53	-0.06	-0.78	-1.30	-0.94	-1.65	-2.58	-2.44	-2.93	-2.08	-3.29
Portekiz	-10.37	-10.35	-8.26	-6.45	-8.35	-10.36	-10.72	-10.10	-12.64	-10.92	-9.89
İspanya	-3.96	-3.94	-3.26	-3.51	-5.25	-7.36	-8.97	-9.99	-9.62	-5.17	-4.56

* İtalya, ekonomik kalkınma, kişi başına düşen gelir ve teknolojik gelişmişlik açısından bakıldığında bir “çevre ülkesi” değildir. Ancak küresel ekonomik krizin avro krizine dönüştüğü dönemde, İtalya da diğer çevre ülkeleriyle aynı potaya girmiş, cari açık ve borç yükü açısından bu ülkelerden kendisini farklılaştıramamıştır.

Kaynak: IMF

Almanya’nın başını çektiği “merkez grubu”, sorunların başta Yunanistan olmak üzere, krizdeki ülkelerin sorumluluklarını yerine getirmemelerinden kaynaklandığını iddia eden bir söylem benimsemiş,⁵ buna mukabil “çevre grubu” Birlik ruhunun ve dayanışma ilkesinin hayata geçirilmemesinden şikâyet eden karşı söyleme hapsolmuştur.⁶ Oysa bu makalede gösterilmeye çalışılacağı üzere, avro bölgesindeki krizin temel dinamikleri avro bölgesinin mimarisinden kaynaklanan yapısal sorunlardır. Bu çalışmada avro bölgesinin krize esas teşkil eden yapısal sorunu, “ekonomik bütünleşme/siyasal parçalanmışlık” paradoksu olarak isimlendirilecektir.⁷ Dolayısıyla, söz konusu yapısal mimari düzeltilmedikçe,

⁵ Bu konuda en sert eleştiriler Almanya Başbakanı Merkel’den gelmiştir. Merkel, Yunanistan, İspanya gibi çevre ülkeleri az çalışıp, çok tüketen “tembellere” benzetmiştir. Kate Connolly, “Debt Crisis: Germans Rage at Picking up Bill for ‘Pampered’ Greeks”, *The Guardian*, 28 Nisan, 2010.

⁶ Bu aşamada “aç gözlü spekülâtörler” ve “işini doğru yapmayan” derecelendirme kuruluşları da çevre ülkelerin ana hedefleri haline gelmiştir. Bkz. Kerin Hope, “Greece Attacks S&P over Downgrade”, *Financial Times*, 17 Aralık, 2009.

⁷ Avro bölgesinin mimarisindeki söz konusu yapısal sorunu, Optimum Para Bölgesi teorisine atflla, daha önce ele alan çalışmalar yapılmıştır. İktisat perspektifinden yapılan bu çalışmalar, bu makalede “ekonomik bütünleşme/siyasi parçalanmışlık” şeklinde ifade edilen paradoksu anlamak açısından oldukça faydalıdır. Bu konuda iyi bir inceleme için bkz. Paul De Grauwe, “Some Tho-

avro bölgesi sürdürülebilir olmayacaktır. Ancak politik ekonomi perspektifinden konuya yaklaşıldığında, önümüzdeki dönemde, avro bölgesinin yapılanması hâlihazırdaki mimariden oldukça farklı bir noktaya evrilebilir. Avrupa bütünleşmesinin sürükleyici dinamiğinin ekonomi olduğu düşünülürse, avro bölgesinin mimarisinin değişmesinin, AB bütünleşmesinin seyrini değiştireceği öngörülebilir. Bu durum, AB süreci dikkate alındığında, Türkiye-AB ilişkilerinin akıbeti açısından da belirleyici olacaktır.

Makalenin bu bölümünü takip eden ikinci bölümünde avro bölgesinin temel politik ekonomi paradoksu incelenecek, üçüncü bölümde, mevcut krizden çıkış konusunda üç muhtemel senaryo üzerinde durulacaktır. Kriz sonrası dönemde, avro bölgesi için en muhtemel senaryonun “*A la carte* Avrupa” olacağı tespitinden hareket eden bu çalışmada, Türkiye-AB ilişkilerinin geleceğinin de söz konusu yapısal dönüşümden etkileneceği iddia edilecektir. Bu nedenle, Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği için “gerçekçi strateji” üretmenin gerekliliğine vurgu yapılacak, çalışmanın dördüncü bölümünde Türkiye-AB ilişkilerinde genel bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

Yapısal Sorunun Adımı Koymak: “Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık” Paradoksu

Avro krizinin ilk ortaya çıktığı andan itibaren üye ülkeler arasında “suçlama yarışı” baskın kriz yönetme stratejisi haline gelmiş ve sorunun çözümü konusunda başta Yunanistan olmak üzere çevre ekonomilerine koşulluluk esasına dayalı kurtarma paketleri önerilmiş olsa da asıl sorun, avro bölgesinin mimarisindeki yapısal asimetridir. Buna göre, ortak para birimini kullanan üye ülke ekonomileri neoliberal küreleşmenin dinamosunu oluşturduğu derin finansal bütünleşmeye ek olarak, ortak bir müktesebat geliştirerek, ekonomik bütünleşme sürecini bir adım daha derine götürmeyi başarmıştır. Kapitalist Batı ekonomilerinde 1980’lerle birlikte yükselişe geçen yeni liberal küreselleşme süreci ile birlikte, finansal serbestleşme, hızla artan özelleştirmeler ve devletin ekonomide azalan düzenleyici ve denetleyici rolü Avrupa ekonomilerini de derinden etkilemiştir.⁸ Küresel politik ekonomideki bu değişimlere ek olarak, Avrupa bütünleşmesi bir adım daha ileri gitmiş, ilk olarak Tek Senet (1987) ile birlikte mal ve hizmet piyasaları üzerindeki her türlü engeli kaldırmıştır. 1990’lar boyunca ise Birlik’in gündemi, Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) kurmak suretiyle tek para birimine geçmek olmuştur. 1999’da tek para birimi kullanmaya başlayan üye ülkeler arasındaki ekonomik bütünleşme derinlik kazanmış, dünyadaki seyrine nispetle Avro bölgesi üyeleri arasında karmaşık bir ekonomik ve finansal bütünleşme ortaya çıkmıştır.⁹

ughts on Monetary and Political Union”, Leila Simona Talani (Der.), *The Future of EMU*, New York, Palgrave Macmillan, 2009, s.9-28.

⁸ Neoliberal küreselleşmenin Avrupa bütünleşmesinin politik ekonomisi üzerindeki etkisini değişik kuramsal perspektiflerden analiz eden pek çok çalışma bulunmaktadır. Eleştirel perspektiften bir analiz için bkz. Andreas Bieler ve D. Adam Morton (Der.), *Social Forces in the Making of the New Europe: The Restructuring of European Social Relations in the Global Political Economy*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2001. Liberal perspektiften bir analiz için bkz. Daniel Hamilton, *Europe 2020: Competitive or Complacent?*, Washinton, D.C., Center for Transatlantic Relations, 2011.

⁹ Konunun detaylı amprik analizi için bkz. Costas Lapavitsas *et.al.*, “Eurozone Crisis: Beggar Thyself and Beggar Thy Neighbour”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Cilt 12, No. 4, 2010, s.321-373.

Avro bölgesinin inşası ile birlikte üye ülkeler, para politikası ile ilgili her türlü tasarruf haklarını topluluk düzeyine -yani ulus-üstü seviyeye- devretmiştir. Bu kapsamda, Avrupa Merkez Bankası (AMB), tüm üyeler adına para politikası konusunda karar verme gücünü tekeline almıştır. Para politikasının Birlik düzeyine devredilmiş olması, ekonomik bütünleşme konusunda Avrupa'yı en üst düzeyde ortaklığa taşıyan bir gelişme olmuştur.¹⁰ Ancak EPB, mimarisi itibarıyla asimetrik bir yapılanmadır. Zira para politikasıyla uyumlu bir yetki transferi maliye politikası alanında gerçekleştirilememiş, avro kullanan üye ülkeler başta vergi politikası, iş gücü piyasasının düzenlenmesi ve rekabet politikaları olmak üzere, maliye politikasına ilişkin pek çok alanda ulus-devlet düzeyinde yetkilerini kullanmaya devam etmiştir.¹¹ Örneğin bu dönemde, Yunanistan, İspanya gibi avro bölgesinin "çevre grubu" ülkeleri, tek bir para politikası nedeniyle "merkez grubu" ülkelerle aynı politikaya tabi olmuşlar, ancak dış ticaret, iş gücü piyasası ve kamu borçlanma politikaları açısından farklılaşan pratikler geliştirmişlerdir.¹² Tek para birimine geçilirken para politikası ve maliye politikası arasındaki potansiyel uyumsuzluğun yıkıcı etkileri olabileceğini öngören karar alıcılar, ulus-devletlerin egemenliğini doğrudan kırmamanın mümkün olmadığını gördükleri için maliye politikası alanında, devletler-arasında eşgüdümü sağlayacak birtakım tedbirler almak yoluna gitmiştir. Bu girişimin sonucunda her bir üye ülkenin maliye politikalarını disipline edeceği düşünülen İstikrar ve Büyüme Pakti (*Stability and Growth Pact*) devreye sokulmuştur.¹³ Ancak söz konusu girişim iki nedenden dolayı başarılı olamamıştır. İlk olarak, İstikrar ve Büyüme Pakti, ekonomik büyümeyi yavaşlatan önemli bir engele dönüşmüştür. Bu nedenle ekonomik rekabetçilik ve yenilikçilik konusunda ciddi sıkıntılar çeken AB üyesi ülkeler tarafından şiddetle eleştirilmiştir.¹⁴ İkincisi, zaten AB'nin önde gelen ülkeleri İstikrar ve Büyüme Pakti'ni defalarca ihlal etmiş, bu ortamda

¹⁰ Mevcut ekonomik entegrasyon teorileri içerisinde AB, geldiği nokta itibarıyla şüpheşiz en üst aşamada olanıdır. Avrupa'daki ekonomik bütünleşmenin seviyesi için bkz. Richard Baldwin ve Charles Wyplosz, *The Economics of European Integration*, New York, McGraw-Hill Irwin, 2006. Bölgesel entegrasyonların mukayeseli bir analizi için bkz. Canan Balkır, *Uluslararası Ekonomik Bütünleşme: Kuram, Politika ve Uygulama, AB ve Dünya Örnekleri*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.

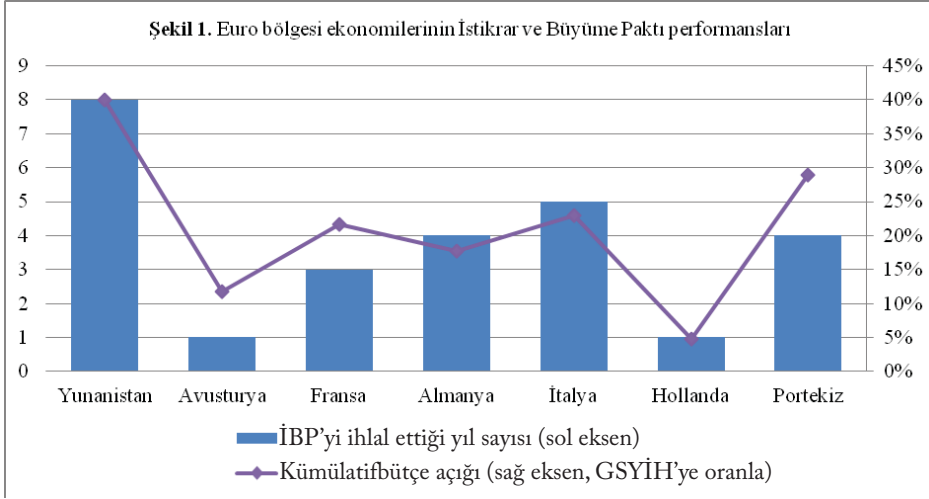
¹¹ Maliye politikası alanında ulus-devletler mutlak yetkilerini kullanmaya devam ederken, Avrupa Merkez Bankası, para politikası alanında her türlü tasarrufta bulunma hakkını saklı tutmuş, para politikası uygularken her türlü siyasal baskıdan uzak kalması için bağımsızlığı yasal güvence altına alınmıştır. Avrupa Merkez Bankası, yasal yetkilerini "kıskançlıkla" korumuş, para politikası hedefini "enflasyonla mücadele" hedefine indirgemmiştir. Ekonomik büyüme ve verimlilik gibi konuların arka plana itilmesi iki olumsuz sonuç doğurmuştur. İlk olarak, cari açık veren ve rekabetçilik problemi yaşayan çevre ülkelerin sorunlarını hafifletecek bir para politikası izlemek mümkün olmamıştır. Bu durum avro bölgesinin yapısal sorunlarını daha da karmaşıklaştırmıştır. İkincisi, Avrupa Merkez Bankası, tamamen bağımsız olmasına rağmen, para politikasına ilişkin kararlarında şeffaflık ilkesine riayet etmemiştir. Bu durum üye ülkeler nezdinde bir meşruiyet problemi yaratmış, para politikası-maliye politikası makasının açılmasına psikolojik zemin oluşturmuştur. Bkz. Baldwin ve Wyplosz, *The Economics of European Integration*, s.390-391.

¹² Paul De Grauwe, "Crisis in the Euro Zone and How to Deal with It?", *CEPS Policy Brief*, No 204, Şubat 2010.

¹³ Bu pakta göre üye ülkeler için bütçe açığında üst limit GSYH'nin yüzde 3'ü, kamu borcunda ise GSYH'nin yüzde 60'ı olarak belirlenmiştir.

¹⁴ Zamanın Avrupa Komisyonu Başkanı Romano Prodi de "paktın aptalca bir fikir olduğunu" belirterek, pakta kameraların önünde açıktan eleştirmiştir. Bkz. David Haworth ve George Trefgarne, "Euro Stability Pact is Stupid, Says Prodi", *The Telegraph*, 18 Ekim, 2002.

Yunanistan gibi çevre ekonomilerin konulan kurallara hiçbir dönemde riayet etmemesine imkân tanınmıştır. Örneğin 2000–2007 döneminde Pakt'ın kurallarını Almanya dört, Fransa üç kere ihlal etmiş, Yunanistan ise hiçbir yıl kurala uygun bütçe ve borçlanma politikası izlememiştir (Şekil 1).

Kaynak: Eurostat

Karşılaştırmalı bütünleşme literatürü açısından tarihsel bir perspektifle konuya yaklaşıldığında görülmektedir ki, avro bölgesi derinliğinde ekonomik bütünleşmeye giden ve ortak para birimi kullanan her oluşum, başarılı olabilmek için “derin ekonomik bütünleşmesini” tamamlayacak “siyasi bütünleşme” sürecine girmek durumundadır. Üst düzey ekonomik bütünleşmesini, buna karşılık gelecek siyasi mekanizmalarla desteklemeyen girişimlerin dağılmasıyla sonuçlandığı da tarihsel tecrübeler ışığında sabittir.¹⁵ Geline nokta avro bölgesinin içinde bulunduğu paradoks tam olarak budur: Avro bölgesi ekonomileri derin bir ekonomik ve finansal bütünleşme sürecine girdikleri halde, siyaseten ulus-devletlerin hâkim olduğu bir politik mimariye sahiptir. Söz konusu paradoks ortadan kaldırarak siyaseten daha federal bir Avrupa fikrini hayata geçirmeye yönelik her türlü adım ulus-devletler ve onların halkları tarafından şiddetle reddedilmektedir.¹⁶

¹⁵ Latin Amerika'daki ekonomik bütünleşme çabalarının başarılı olamamasındaki temel gerekçenin siyasi derinleşme eksikliği olduğu değişik çalışmalarda dile getirilmiştir. Avronun hayata geçirilmesinde sürecin siyaseten nasıl işlediğine ve bu süreçte siyasi girişimciliğin rolüne ilişkin kapsamlı bir izah için bkz. McNamara, *The Currency of Ideas*.

¹⁶ Ulrich Beck ve Jürgen Habermas gibi Avrupa'nın önde gelen düşünürleri de avro krizini kimlik-temelli-ulusal-egemenlik ekseninde tartışmaktadırlar. Habermas, avro krizini, “Avrupa'daki tamamlanmış bir ekonomik ve tamamlanmamış bir siyasi birleşmenin planlı asimetrisinin sonuçları” olarak değerlendirirken; Ulrich Beck, “muhtemel başarısızlıktan çıkış yolunun sadece krizle tazelenmiş bir AB olduğu” fikrini öne sürmektedir. Bkz. Jürgen Habermas, “Germany and the Euro-Crisis”, *The Nation*, 28 Haziran, 2010, <http://www.thenation.com/article/germany-and-euro-crisis>, (Erişim Tarihi 1 Kasım 2011); Ulrich Beck, “Cooperate or Bust: The Existential Crisis of the European Union”, *Eurozine*, 29 Eylül 2011, <http://www.eurozine.com/pdf/2011-09-29-beck-en.pdf>, (Erişim Tarihi 10 Kasım 2010).

Avro bölgesindeki krizin beklenenden çok daha uzun sürmesi ve alınan tedbirlerin yetersiz kalması da özünde bu paradoksun türevleri olarak değerlendirilmelidir. Eğer ekonomik bütünleşmeye paralel bir siyasi bütünleşme gerçekleşmiş olsa idi karar alma süreçleri şu anki kadar yavaş işlemeyecek, Optimum Para Bölgesi teorisinde öngörülen “kaynak transferi” sorunu, gerekli siyasi mekanizmalar marifetiyle çok daha hızlı bir biçimde çözülmüş olacaktı.¹⁷ Ancak mevcut tabloda avro bölgesinin siyasi parçalanmışlık içinde olması, başta Yunanistan olmak üzere, çevre ekonomilerin uzun süre krizle kendi başlarına mücadele etmek zorunda kalmalarına neden olmuştur. Örneğin, Almanya halkının yalnızca yüzde 20-30’unun kurtarma paketlerine destek vermesi, buna mukabil toplam kurtarma paketlerinin yüzde 25’inin Almanya tarafından finanse edilmesi Alman halkına, “ötekinin” krizden çıkmasını üstlenmek görevinin niçin Almanlara düştüğünü sorgulatmıştır.¹⁸ Avro bölgesinin sahipsiz kaldığı hissine kapılan piyasaların tepkisi ise Avrupa’daki krizin etkisini derinleştiren bir negatif besleme sürecine ortam hazırlamıştır.¹⁹

Son tahlilde, avro bölgesindeki krizin temelinde “ekonomik bütünleşme/siyasi parçalanmışlık” sorunu bulunmaktadır. Dolayısıyla, önümüzdeki süreçte, üye ülkelerin politika tercihleri ne olursa olsun, mevcut paradoks çözülmedikçe avro bölgesinin geleceğinden emin olmamak gerekir. Ubide’nin vurguladığı gibi;

Avrupalı liderler artık çok açık bir tercih yapmak durumundalar. Avronun varlığını sürdürdürebilmesi için ya devam edip Ekonomik ve Parasal Birlik’i tamamlayacaklar ya da avro bölgesinin mevcut haliyle çökmesi riskini kabul edeceklerdir.²⁰

Avro krizinin geleceğine yönelik tartışmalarda “iktisat” perspektifi ağır basmakta, sorunun çözülmesi adına hâkim iktisadi paradigma çerçevesinde çözümler üretilmektedir. Hâkim iktisat perspektifine göre üye ülkelerin ticari açıklarını azaltmaları, kamu borçlarını ve bütçe açıklarını yönetilebilir düzeye indirmeleri gerekmekte, tüm bu süreçte ise diğer üye ülkeler ve IMF zor durumdaki ülkelere kurtarma paketleri ile koşulluluk esasına dayalı yardımda bulunmalıdır. “Koşulluluk” parametresi çerçevesinde öne çıkan maddeler, özelleştirme, sosyal devlet anlayışında kesintilere gitme ve iş gücü verimliliğini artırma olarak sıralanabilir. Hâkim paradigmayı oluştursa da bu bakış açısı, avro bölgesinin politik ekonomisini anlamak açısından dar bir bakış açısını temsil etmektedir. Avro bölgesindeki asıl sorun iktisaden hangi politikaların uygulanması gerektiği noktasında değil, bu politikaların siyaseten uygulanabilir olup olmadığında düğümlenmektedir. Dolayısıyla bu makalede ortaya konulan “ekonomik bütünleşme/siyasi parçalanmışlık” paradoksu ve bu paradoksa avro bölgesi liderlerinin verecekleri cevap avro bölgesinin geleceğini belirleye-

¹⁷ Optimum Para Bölgesi teorisinin kökenleri için bkz. Robert Mundell, “A Theory of Optimum Currency Areas”, *American Economic Review*, Cilt 51, No.4, 1961, s.657-665.

¹⁸ Hans-Werner Sinn, “Rescuing Europe”, *CESifo Forum*, Cilt 11, Ağustos 2010.

¹⁹ Avro krizinin kapsamlı analizi ile ilgili özel sayı için bkz. Dermod Hodson ve Lucia Quaglia, “European Perspectives on the Global Financial Crisis: Introduction”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 47, No.5, 2009, s.939-953.

²⁰ Alıntılayan Richard Baldwin ve Daniel Gros, “Introduction: The Euro in Crisis –What to Do?”, Richard Baldwin, Daniel Gros ve Luc Laeven (Der.), *Completing the Eurozone Rescue: What More Needs to Be Done?*, London, VoxEU.org Publication (eBook), 2010, s.1.

cektir. Bir başka deyişle, “federalist Avrupa” fikri ile “uluslar Avrupası” fikrinin iki farklı ucu oluşturduğu bir eksenle oluşacak politik ekonomi dengesi, avro bölgesindeki krizin çözümüne ilişkin sürecin dinamiklerini oluşturacaktır.

Avro Bölgesinin Geleceği: Üç Muhtemel Senaryo

Avro bölgesinin mevcut mimariyle devam edemeyeceği ortaya çıkmış olmakla beraber, nasıl bir geleceğe evrileceği, Avrupalı liderlerin bir önceki bölümde analiz edilen “ekonomik bütünleşme/siyasal parçalanmışlık” paradoksuna nasıl cevap verecekleri ile yakından ilişkilidir. Zira avro krizinde asıl düğüm noktasını, tek başına Yunanistan, İspanya ve İtalya gibi ülkelerin uyguladıkları kemer sıkma politikalarına gösterecekleri “sadakatın düzeyi” değil, avro bölgesinin yeniden yapılanmasında sergilenecek “siyasi girişimcilik” oluşturmaktadır. Bu eksenle avro bölgesinin politik ekonomisinin alacağı üç muhtemel senaryodan bahsetmek mümkündür.²¹ Her bir senaryonun gerçekleşmesi durumunda Avrupa bütünleşmesinin izleyeceği seyir oldukça farklı olacak (Tablo 3), buna bağlı olarak AB’nin küresel sistemdeki rolü kapsamlı bir şekilde değişecektir.

Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği de AB mimarisinin alacağı şekilden kaçınılmaz olarak etkilenecektir. Avrupa bütünleşmesinin alacağı muhtemel şekil üzerinde detaylı analize girişmeden evvel, AB’nin mimari yapısına ilişkin terminolojik karışıklığı açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. Zira AB’nin geleceğine ilişkin tartışmalar yapılırken hem siyaset yapıcılar arasında hem de popüler medyada farklı kavramların birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu eksenle, “çok vitesli Avrupa”, “değişken geometri Avrupa” ve “a la carte Avrupa” terimleri birbirinin yerine ikame edilmektedir.²² Bu çalışmada da bu kavramlara müracaat edileceğinden, kavramsal muğlâklığın giderilerek senaryo analizine başlanması yerinde olacaktır.

Teknik açıdan bakıldığında, “çok vitesli Avrupa”, “değişken geometri Avrupa” ve “A la carte Avrupa” modelleri birbirinden farklı terminolojilerdir.²³ Birincisinde entegrasyonun değişkeni olarak “zaman”, ikincisinde “coğrafya”, üçüncüsünde ise “konu/tema” ola-

²¹ Avro bölgesinin geleceğine ilişkin bu çalışmadaki senaryo analizlerinin temelleri, yazarlar tarafından daha önce şu çalışmalarda irdelenmiştir. Ziya Öniş, “Liberal Demokrasiler Tehlikede”, *Akşam Gazetesi*, 17 Ekim 2011, <http://www.aksam.com.tr/liberal-demokrasiler-tehlikede--73628h.html>, (Erişim Tarihi 13 Kasım 2011); Mustafa Kutlay, “Krizdeki Birlik: Euro Bölgesinin Borç Sarmalı ve AB’nin Geleceği”, *USAK Raporları*, Rapor No: 2011-01.

²² Bu kavramsal karmaşanın siyaseten güncel bir örneği, Sarkozy’nin Strazburg Üniversitesinde 8 Kasım 2011’de yaptığı konuşmada ortaya konulmuştur. Sarkozy bu konuşmasında “iki vitesli Avrupa” mimarisinden bahsetmiş, ancak bunu zaman değişkenine değil de kısmen “coğrafya”, kısmen de “konu/tema” değişkenine bağlamıştır. Bkz. Valentina Pop, “Sarkozy Pushes for ‘two-speed’ Europe”, *EUobserver*, 10 Kasım 2011. Türkçe literatürde de terminolojik karışıklık dikkat çekmektedir. Örneğin Semih İdiz, AB mimarisindeki olası değişiklikler için monolitik olmayan bir AB öngörmektedir, ancak bunu yaparken özünde monolitik bir yapılanmaya vurgu yapan “iki vitesli Avrupa” kavramını kullanmaktadır. Bkz. Semih İdiz, “AB Şekil Değiştiriyor”, *Milliyet*, 12 Kasım 2011.

²³ Konuya ilişkin kapsamlı bir literatür taraması ve bu çalışmada temel alınan kategorizasyon için bkz. Alexander C-G. Stubb, “A Categorization of Differentiated Integration”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 34, No.2, 1996, s.283-295.

rak öne çıkmaktadır (Tablo 2). “Çok vitesli Avrupa” fikrinde nihai amaç olarak monolitik bir AB mimarisi öngörülmektedir. Ancak, üye ülkelerin farklı yapısal özellikleri nedeniyle, her bir üyenin belirlenen mimari yapıya aynı zamanda adapte olmasının söz konusu olmadığı düşünüldüğünden kimi üyelerin diğerlerinden daha hızlı bütünleşerek, diğer üyeler için bir “gösterge etkisi” yaratması planlanmaktadır. Bu bakımdan, avro bölgesi, Schengen alanı gibi oluşumlar esasında “çok vitesli Avrupa” fikrinin hâlihazırda yürürlükte olduğuna işaret etmektedir. “Değişken geometri Avrupa” fikrinde ise nihai amaç monolitik bir AB kurumsal mimarisi değildir. Farklı üyelerin farklı düzeylerde bütünleştiği ve buna uygun kurumsal/hukuksal yapının tesis edildiği bir model öngörülmektedir. Ancak bütünleşme düzeyini belirleyen üyelerin “coğrafi” konumlarıdır. Yani değişik coğrafyalardaki ülkelerin farklı seviyelerde bütünleştiği bir modele vurgu yapılmaktadır. “*A la carte* Avrupa” modelinde ise bütünleşmenin değişkeni “konu/temadır.” Tıpkı “değişken geometri Avrupa” fikrinde olduğu gibi monolitik olmayan bir bütünleşme modeli öngörüldükçe, bu bütünleşmenin konu/tema üzerinden sağlanabileceği iddia edilmektedir. Yani bir üye, herhangi bir coğrafi ya da zaman kısıtına tabi tutulmadan, konu bazından farklı düzeylerde AB mimarisine eklenilebilecektir. Bu çalışmada senaryo analizinde kullanılacak kavramlar, yukarıda açıklandığı şekliyle ele alınacak, bu sayede, AB mimarisinin geleceğine ilişkin terminolojik karışıklık da giderilmeye çalışılacaktır.

Tablo 2: AB Mimarisine İlişkin Farklı Terminolojilerin Kategorizasyonu

Bütünleşme Modeli	Değişken	İçeriği	Alt kategorileri
Çok Vitesli Avrupa (<i>Multi Speed Europe</i>)	Zaman	Ana hedef monolitik AB mimarisi oluşturmaktır. Ancak bu hedefe farklı yapısal özelliklere sahip üyelerin, farklı zamanlarda ulaşması öngörülmektedir. Bu nedenle bütünleşmede esneklik “zaman” değişkeninde sağlanmaktadır.	<ul style="list-style-type: none"> • İki vitesli Avrupa • Adım-adım bütünleşme • Değişken hız • Uçan Kazlar modeli • Kademeli bütünleşme
Değişken Geometri Avrupa (<i>Variable Geometry Europe</i>)	Coğrafya	Ana hedef monolitik bir AB mimarisi değildir. Üye ülkelerin yapısal özelliklerine göre farklı düzeylerde bütünleşmesi öngörülmektedir. Ancak, bu ayırım “coğrafya” unsuruna dayanmakta, farklı bütünleşmeler ülkelerin coğrafi konumlarına göre düzenlenmektedir.	<ul style="list-style-type: none"> • İç içe geçmiş halkalar • İki-seviyeli bütünleşme • Çok-seviyeli bütünleşme • Çoklu daire modeli • <i>Opt-in</i> • <i>Opt-out</i>
<i>A la carte</i> Avrupa	Konu/tema	Ana hedef monolitik bir AB mimarisi değildir. Üye ülkelerin farklı tema/konularda farklı düzeylerde bütünleştiği bir model öngörülmektedir. Ancak, bu modelde ayırıcı değişken “zaman” ya da “coğrafya” değil, “tema”dır. Yani bir üye, herhangi bir alanda derin bütünleşmeye giderken diğer alanlarda hükümetlerarası yapıdan yana politika belirleyebilir.	<ul style="list-style-type: none"> • Kesişen halkalar • <i>Ad libitum</i> bütünleşme • Beğen-seç modeli

Kaynak: Bu tablo, şu çalışmadaki ayırım temel alınarak oluşturulmuştur. Bkz. Alexander C-G. Stubb, “A Categorization of Differentiated Integration”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 34, No 2, 1996, s. 283–295.

AB mimarisine ilişkin tartışmalar avro krizinden çok daha önce ortaya atılmıştır. Hatta konuya ilişkin hacimli sayılabilecek bir literatürün oluştuğunu dahi belirtmek mümkündür. Ancak bu literatüre temel oluşturan görüşler, “çok vitesli Avrupa” fikri hariç, bugüne kadar somut uygulama alanı bulabilmiş değildir. Avro bölgesi ve Schengen uygulaması açısından bakıldığında her ne kadar “içeride” ve “dışarıda” olan üyeler bulunsun da, hukuki/kurumsal açıdan her bir üyenin belirtilen şartları sağladığında bu alanlara dâhil olacağı öngörülmüştür. Bu nedenle, değişik Avrupa mimarisine ilişkin tartışmalar bugüne kadar fikir seviyesinde kalmış, bu fikirleri somuta teşmil edecek kırılma noktaları oluşmamıştır. Bu nedenle, avro krizinin mevcut fikirlerin zeminde yansıma bulabileceği ve hatta bunun politik ekonomi açısından bir gereklilik olduğu konjonktürel sürecin içinden geçtiğimizi belirtmek gerekir. Bu açıdan avro krizi, değişken mimarili Avrupa fikrinin inşası açısından önemli bir kırılma ve yeniden inşa sürecine işaret etmektedir.²⁴

Tamamen Dağılıma

Avro bölgesinin geleceğine ilişkin birinci senaryo “tamamen dağılımadır.” Avro üyelerin hâlihazırdaki suçlama politikaları sürdürmesi ve kurtarma paketlerinin uzun tartışmalar sonucunda hem geç hem de gerekenden çok küçük meblağlarla karara bağlanmaya devam etmesi halinde, çevre ülke ekonomilerinin temerrüde düşmesi ihtimali belirebilir. Avro bölgesi üyelerinin mevcut mimarinin temel açmazı olan “ekonomik bütünleşme/siyasal parçalanmışlık” paradoksunu ortadan kaldırmak adına hiçbir kapsamlı girişimde bulunmamaları durumunda avro krizinin tamamen kontrolden çıkması, bu senaryonun gerçekleşmesini sağlayacak itici faktör olacaktır. Bu durumda, örneğin, Yunanistan’ın iflasının ardından ortaya çıkacak domino etkisi ile İspanya ve İtalya gibi büyük ekonomilerin krize girmesi finansal sorunları hızla bankacılık krizine dönüştürecek, avro bölgesinin finansal sisteminin kilitlenmesi sonucunu doğurabilecektir. Avro bölgesinin çözülmesi durumunda oluşabilecek ekonomik maliyeti hesaplamak imkânsıza yakın derecede zor olmakla birlikte, Avrupa ekonomilerini çok derinden sarsacağına şüphe yoktur. Üstelik Avrupa bütünleşmesinde önemli bir kırılma noktası da oluşturabilecek olan avro bölgesinin dağılması senaryosu, entegrasyon çarklarının geriye dönmeye başlamasına ve bu nedenle topyekun Avrupa bütünleşmesinin iflasın eşiğine gelmesine neden olabilir. Dolayısıyla, avro bölgesi üyesi hiçbir ülke için böylesi bir maliyet göze alınamaz. Bu nedenle “tamamen dağılıma”

²⁴ Bu konuda halihazırda tartışmalar yapılmaya başlanmıştır. Örneğin Katinka Barysch, “iki-vitesli Avrupa fikrinin avro krizi ile birlikte bir realite haline geldiğini” iddia etmiştir. Bkz. Katinka Barysch, “A New Reality for the European Union”, *Council on Foreign Relations Working Paper*, Eylül 2010. Krizle mücadele kapsamında yapılan toplantılarda “avro bölgesi üyesi olanlar” ve “avro bölgesi üyesi olmayanlar” şeklinde bir ayrımın ortaya çıkması ve kurtarma paketlerine avro bölgesi dışından sadece Polonya ve İsveç’in “dayanışma” ruhu çerçevesinde yardımda bulunmayı tercih etmesi, AB’de “yeni bir demir perdenin” oluşması riskini ortaya çıkarmıştır. Bu konuda AB’li siyasetçiler arasında da sert tartışmalar yaşanmıştır. EurActiv, “EU summit raises fears of ‘two-speed’ Europe”, 26 Ekim 2011, <http://www.euractiv.com/euro-finance/eu-summit-raises-fears-speed-europe-news-508592>, (Erişim Tarihi 4 Kasım 2011). Almanya’nın krizin ilk ortaya çıktığı andan itibaren “avroyu sahiplenme konusunda gösterdiği çekimserlik” bu yöndeki iddiaları derinleştirmiştir. Bkz. Ulrike Guérot ve Mark Leonard, “The New German Question: How Europe can get the Germany it Needs”, *ECFR Policy Brief*, No 30, Nisan 2011.

senaryosunun gerçekleşmemesi için, diğer şartlar sabitken, AB liderleri tarafından azami gayretin gösterileceğini belirtmek rasyonel bir çıkarım olacaktır. Nitekim uzun tartışmalardan sonra da olsa Aralık 2010'da hükümetlerarası bir anlaşma ile "daha sıkı bütçe" konusunda Avrupa Komisyonunun elinin güçlendirilmesi konusunda uzlaşmaya varılması ve Yunanistan için Şubat 2011'de ikinci kurtarma paketinin devreye sokulması AB liderlerinin "tamamen dağılma" senaryosunu göze alamayacaklarını göstermiştir. Ancak, bu noktada "koşulluluk esasına" bağlı olarak hayata geçirilen kurtarma paketlerinin borç batağındaki ülkelerde nasıl bir sosyal gerilime yol açabileceği ve bunun AB bütünleşme süreci açısından anlamı önümüzdeki süreçte asıl gerilim noktasını oluşturacaktır.²⁵

Tamamen Yeniden Yapılanma

Avro bölgesinin geleceğine ilişkin ikinci senaryo ise "tamamen yeniden yapılanmadır." Bu senaryoda avro bölgesinin optimum para bölgesi olmasını engelleyen yapısal sıkıntıların ortadan kaldırılması için kapsamlı bir reform/yeniden yapılanma sürecine girilmesi ve bunun kısa süre içerisinde gerçekleştirilmesi gerekecektir. Diğer bir deyişle, "ekonomik bütünleşme/siyasi parçalanmışlık" paradoksunun ortadan kaldırılması için üye ülkelerin siyaseten cesur adımlar atması şarttır. Para ve maliye politikaları arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi ve mali alanda daha federal yönetim sistemine geçilmesi bu senaryonun gerçekleşmesinin ön şartlarıdır. Felsefi açıdan daha "yakın Birlik" ve politik olarak daha "federal bir AB" anlamına gelen bu senaryonun hayata geçirilmesinin ekonomiden çok siyasi ve hukuki -yani hükümler- boyutu ön plana çıkmaktadır. Bu senaryo, ekonomi perspektifinden avro krizinin çözümü ve avro bölgesinin gelecekteki mimarisi için optimum çözüme işaret etmekle birlikte siyaseten uygulanması en zor çözüm önerisidir. Zira AB üyesi ülkelerin ulus-devlete ilişkin hassasiyetleri dikkate alındığında kapsamlı egemenlik devri anlamına gelecek bu formülde, ulus-devletlerin Avrupasından, ulus-üstü bütünleşme aşamasına geçilmesi gerekmektedir ki mevcut politik ekonomi konjonktüründe böylesi bir çözüm ekonomik açıdan arzu edilir olsa da siyaseten uygulanabilir değildir.

A La Carte Avrupa

Avro bölgesinin geleceğine ilişkin üçüncü alternatif "a la carte Avrupa" senaryosudur. Bu senaryo, "tamamen dağılma" ve "tamamen yeniden yapılanma" senaryolarının arasında bir yerde, *sub-optimal* çözüme işaret etmektedir. İktisat perspektifinden "en iyi çözüm" olan tamamen yeniden yapılanmanın siyaseten uygulanabilir olmaması, diğer taraftan avro bölgesinin dağılmasının doğuracağı maliyetleri aktörlerin üstlenmeyi göze alamaması, "a la carte Avrupa" fikrini "ikinci en iyi çözüm" haline getirmektedir. Buna göre, avro bölgesinin yapısal paradoksu yine çözülmek durumundadır ancak bunu gerçekleştirecek üye ülkelerin sayısı, mevcut durumda avro bölgesi üyesi olan 17 ülkeden muhtemelen daha az sayıda olacaktır. Ekonomik yapıları birbirine benzeyen başta Fransa ve Almanya olmak üzere "merkez grubu", mali ve siyasi bütünleşmeyi daha derine götürerek "ekonomik bütünleşme/siyasal parçalanmışlık" paradoksuna bir çözüm üretebilir. Mevcut durumda avro bölgesi üyesi olan "çevre grubu" ise yeni oluşmakta olan federal ekonomik yönetim sistemine dâhil olmayabi-

²⁵ Bu gerilime dikkatimizi çeken Uluslararası İlişkiler dergisi hakemine teşekkür ederiz.

lir. Avro bölgesi özelinde, iç içe geçmiş daireler (*concentric circles*) şeklinde yeniden yapılana-
cak olan Avrupa bütünleşmesi, zamanla diğer alanlarda da bütünleşmenin esnek bir yapıya
kavuşturulduğu ve bu yapının hukuki kalıba sokulduğu “*a la carte* Avrupa” mimarisine geçişi
hızlandıracaktır.²⁶ Bu tarz bir mimari yapının, AB’yi “uluslar Avrupası” temelinde tasavvur
eden hükümetlerarası görüşten farklılık oluşturduğunu belirtmek gerekir.²⁷ Zira bütünleş-
menin daha ileri seviyelere taşındığı dar “merkez grubu”, bu sayede federal Avrupa idealine
daha çok yaklaşmış, ulus-devlet kontrolündeki pek çok yetkiyi ulus-üstü seviyeye taşımış
olacaktır. Ancak, yine aynı mimari yapı çerçevesinde AB, bütünleşme sürecinin dışında ka-
lan üyeler açısından bir hükümetlerarası kurum mahiyetinde olacaktır.

Tablo 3: Avro Bölgesi Liderlerinin “Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık” Paradoksuna Verecekleri Cevaplara Göre Gerçekleşebilecek Senaryoların Avrupa Bütünleşmesine Olası Etkileri			
Senaryo	Paradoksa Verilen Cevap	Avrupa Bütünleşmesine Etkisi	Gerçekleşme İhtimali
Tamamen dağılma	Tepkisiz kalma	<ul style="list-style-type: none"> Avrupa bütünleşmesinin çökmesi Öngörülemez büyüklükte ekonomik maliyet Ulusal para birimlerine geri dönüş Avrupa’da neo-merkantilist kur ve ticaret politikasının yükselişi “Uluslar Avrupası”nın yükselişi 	Rasyonalist kar-zarar analizi çerçevesinde hiçbir Avrupalı liderin göze alamayacağı, bu nedenle gerçekleşme ihtimali en düşük olan senaryo.
Tamamen yeniden yapılanma	Paradoksu çözme	<ul style="list-style-type: none"> Federal Avrupa’ya geçiş İç ve dış politikada “tek Avrupa” fikrinin kuvvet kazanması Ekonomik kazanımın maksimuma çıkarılması Avrupa kimliğine ilişkin olumlu gelişme sağlanması 	İktisadi perspektiften “en iyi çözüm” olmakla birlikte, politik ekonomi perspektifinden uygulanması siyaseten oldukça zor, düşük ihtimalli senaryo.
<i>A la carte</i> Avrupa	Paradoksu kısmen çözme	<ul style="list-style-type: none"> Çok vitesli Avrupa fikrinin somut zemine oturması Daha esnek ve iç içe geçmiş AB mimarisine geçiş Dış politikada ve genişlemede esnek Avrupa bütünleşmesi Avrupa içinde rakip kampların oluşması riski 	İktisadi açıdan “ikinci en iyi çözüm” olmasına rağmen, siyaseten uygulanabilir senaryo. Politik ekonomi perspektifinden gerçekleşme ihtimali oldukça yüksek.

²⁶ “Çok vitesli Avrupa”, “değişken geometri” ya da “*a la carte* Avrupa” gibi fikirler bir süredir siyaset yapılar arasında ve akademyada tartışılmaktadır. Bu konuda eski bir tartışma için bkz. The Economist, “Coalitions for the Willing”, 1 Şubat 2007. Türkçe literatürdeki bir çalışma için bkz. Elif Uçkan Dağdemir, “Avrupa Birliği’nin Bütünleşme Sürecinde Esneklik Kavramı: Amsterdam Antlaşması Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 56, No.2, 2001, s.21-41.

²⁷ Bu görüşün önde gelen savunucularından Moravcsik’in konuya ilişkin analizi için bkz. Andrew Moravcsik, “Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 31, No.4, 1993, s.473-524.

Avro Krizinin Türkiye-AB İlişkilerine Muhtemel Etkisi

Avrupa bütünleşmesi 2007/2008 krizi ile birlikte mevcut bütünleşme paradigmasını daha fazla sürdürmenin mümkün olmadığı bir kavşağa gelmiştir. Bundan sonraki süreçte üye ülkelerin monolitik bir blok içinde ve her üyeyi aynı derecede bağlayan yasal ve kurumsal normlar ekseninde hareket ettiği bir Birlik yapılanmasının sürdürülmesi zor görünmektedir. Dolayısıyla bu makalede, avro krizinin AB bütünleşme sürecinde sadece bütünleşmenin hızı açısından değil, aynı zamanda bütünleşmenin ontolojisi bakımından da bir kırılma noktası oluşturacağını belirtmek gerekir. Tarihsel perspektiften ele alındığında, AB bütünleşmesinin kriz-temelli bir proje olduğu görülmektedir. Her sistemsel kriz, AB bütünleşmesine meydan okumuş, siyasi girişimlik marifetiyle Avrupa düzeyindeki yönetim mekanizmaları kanalıyla bu meydan okumalara yaratıcı cevaplar verilegelmiştir.²⁸ Bu karşılıklı meydan okuma-cevap verme diyalektiği, AB bütünleşmesinin ontolojisini etkileyen sürükleyici unsuru oluşturmuştur.²⁹

Politik ekonomi krizlerinin yarattığı kırılmalar, AB bütünleşmesinin doğrusal çizgide ilerlemeyen bir sürece evrilmesine de neden olmuştur.³⁰ Bu ekseninde, son avro krizi, Birlik açısından yeni bir kurumsal yapının, yani daha farklı düzeyde bir “cevap vermenin” habercisi olabilir. AB için bu sefer krizden çıkış stratejisi olarak en olası alternatif “*a la carte* Avrupa” fikri olarak ön plana çıkmaktadır. AB mimarisinde bu ekseninde yaşanacak bir dönüşümün Türkiye-AB ilişkilerine de önemli etkilerinin olması beklenir.³¹

Türkiye-AB ilişkilerinde müzakere sürecini *de facto* durma noktasına getiren asıl

²⁸ Avrupa bütünleşmesinde fikirlerin ve siyasi girişimciliğin rolü hakkında bkz. Thomas Risse-Kappen, “Exploring the Nature of the Beast: International Relations Theory and Comparative Policy Analysis Meets the European Integration”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 34, No.1,1996, s.53-80.

²⁹ Bu süreci en iyi açıklayan çalışmalardan biri için bkz. Desmond Dinan, *Ever Closer Union: An Introduction to European Integration*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2005.

³⁰ AB'nin 2007/2008 ekonomik krizinin ertesinde dağılacağına ilişkin görüşler sıklıkla ortaya atılmaya başlanmıştır. AB'nin kriz-temelli bütünleşme projesi olduğu gerçeğine yeterince eğilmeyen bu yaklaşımlar, sadece günümüzde değil, AB tarihinde değişik dönemlerde popülerite kazanmıştır. Bu eksendeki analizler arasında Amerikan siyaset bilimci John J. Mearsheimer'in 1990'da yazdığı makale oldukça çarpıcıdır. Ünlü siyaset bilimci Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından “ortak düşman”ın ortadan kalktığını, bu yüzden iş birliği içerisinde olan AB üyesi ülkelerin birbirlerini daha fazla “rakip ve tehdit unsuru” olarak görmeye başlayacağını, bu baskıların da AB bütünleşmesinin sonunu getireceğini iddia etmiştir. Ancak Mearsheimer'in iddiasının aksine AB ilk önce Maastricht Anlaşması (1993) ile siyasal bir bütünleşme sürecinin temellerini atmış, 1999 yılında ise tek para birimine geçmeyi başarmıştır. Bkz. John J. Mearsheimer, “Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War”, *International Security*, Cilt 15, No.1, 1990, s.5-56.

³¹ Belirtmek gerekir ki bu çalışmada hiçbir şekilde “imtiyazlık ortaklık” fikrini temel alan bir birlik-telikten bahsedilmemektedir. Türkiye'nin AB üyelik perspektifini korumasının ekonomik, siyasi ve dış politika gerekçelerinin halen daha geçerli olduğu varsayımını kabullenen bu çalışmada, AB mimarisinin önümüzdeki yıllarda değişime uğrayacağı vurgulanmak istenmiştir. AB üyelik sürecinin Türkiye'nin politik ekonomisinin dönüşümünde oynadığı kritik rol, yazarların daha önceki çalışmalarında detaylı olarak tartışılmıştır. Bu konuda bir örnek olarak bkz. Ziya Öniş ve Fuat Keyman, *Turkish Politics in a Changing World: Global Dynamics and Domestic Transformations*, İstanbul, İstanbul Bilgi University Press, 2007.

gerekleşer yapısal sorunlardan kaynaklanmakta; monolitik hareket felsefesine dayanan AB mimarisinin yapısından doğrudan etkilenmektedir.³² Bu nedenle mevcut AB mimarisini değiştirmedikçe, Türkiye-AB ilişkilerinin “açık uçlu müzakere” vurgusunun gündemde tutulduğu etkin olmayan bir dengede devam etmesi beklenir.³³ Bu noktada avro krizinin açığa çıkardığı “ekonomik bütünleşme/siyasi parçalanmışlık” paradoksuna bu çalışmada belirtilen üçüncü senaryo ekseninde verilecek cevap, AB mimarisini ve dolayısıyla Türkiye-AB ilişkilerinin seyrini de yakından etkileyebilir. Üstelik Türkiye-AB ilişkileri, mevcut paradigmanın neden olduğu tıkanmaları aşmaya yarayan esnekliği sağlaması açısından çok daha fonksiyonel bir işlev kazanabilir.

Bu yönde bir paradigma değişimi, AB açısından, kimliğe ve yapısal güç dengelerine ilişkin varoluşsal kaygıları ortadan kaldıracabileceği -en azından yönetilebilir seviyelere indirilebileceği- gibi Türkiye açısından da iki nedenden dolayı tercih edilebilir bir opsiyondur.³⁴ İlk olarak “*a la carte* Avrupa” mimarisinde, Türkiye ile AB arasında tam üyelik cenderesine hapsolünmeden, tematik bazda iş birliği alanları geliştirilebilir. Örneğin, hem AB hem de Türkiye için jeostratejik önemde olan enerji konusunda, üye ülkelerin “veto tehdidi” olmadan ortak hareket etmek mümkün hale gelebilir. Bunun yanı sıra ticari ve ekonomik ilişkiler daha üst düzeye çıkarılabilir ve/veya Gümrük Birliği siyaseten asimetrik olan yapısından kurtarılarak, Türkiye için daha dengeli bir ticari ortaklık mekanizmasına dönüştürülebilir.³⁵ Benzer şekilde, *a la carte* Avrupa mimarisinde, şu anda müzakere sü-

³² Ziya Öniş, “Turkey-EU Relations: Beyond the Current Stalemate”, *Insight Turkey*, Cilt 10, No.3, 2008, s.35-50.

³³ Mehmet Uğur, “Open-Ended Membership Prospect and Commitment Credibility: Explaining the Deadlock in EU-Turkey Accession Negotiations”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 48, No.4, 2010, s.967-991.

³⁴ Türkiye'nin AB üyeliği konusunda güç mücadelesi üzerinden yapılan çıkar-temelli analizlerin yanı sıra, kimlik-temelli analizlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Türkiye'nin üyeliğini Avrupa kimliğine etkisi bağlamında inceleyen çalışmalar için bkz. Fuat Keyman ve Feyzi Baban, “Turkey and the Postnational Europe: Challenges For the Emerging Political Community”, *European Journal of Social Theory*, Cilt 11, No.1, 2008, s.107-124; Bahar Rumelili, “Turkey: Identity, Foreign Policy, and Socialization in post-Enlargement Europe”, *Journal of European Integration*, Cilt 33, No.2, 2011, s.235-249; Ziya Öniş, “Turkey's Encounters with the New Europe: Multiple Transformations, Inherent Dilemmas and the Challenges Ahead”, *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Cilt 8, No.3, 2006, s.279-298. Çıkar-temelli analizlerin yeterli olmayacağını, konuya kimlik-temelli perspektiften yaklaşılmasının gerekliliğini vurgulayan diğer önemli bir çalışma için bkz. Meltem Müftüler-Baç ve Evrim Taşkın, “Turkey's Accession to the European Union: Does Culture and Identity Play a Role?”, *Ankara Review of European Studies*, Cilt 6, No.2, 2007, s.31-50.

³⁵ Mevcut mevzuata göre Gümrük Birliği asimetrik bir karar alma mekanizmasına sahiptir. Türkiye, siyaseten üye olmadığı bir yapının dış ticarete ilişkin aldığı her türlü karara uymakla mükellef kılınmıştır. Bu durum, AB'nin çok taraflı anlaşmalar yoluyla ticari liberalizyon uygulama stratejisi güttüğü dönemlerde Türkiye için çok büyük bir sıkıntı oluşturmamıştır. Ancak AB, 2000'li yılların ortalarından itibaren iki taraflı serbest ticaret anlaşmaları stratejisine geçtiğinden bu yana, Gümrük Birliği Türkiye'nin daha fazla aleyhine işleyen bir mekanizmaya dönüşmüştür. Çünkü AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı anlaşmalardan Türkiye'nin doğrudan faydalanamaması, Türkiye'nin bu ülkelere ithal ettiği ürünlere Gümrük Birliği nedeni ile tek taraflı indirilmiş gümrük vergisi oranları uygulamasına yol açmakta, ancak bu ülkelere ihraç ettiği mallardan yüksek gümrük vergileri alınmaya devam etmektedir. Bu yapısal sorunu çözmek için Türkiye, AB'nin

recinin durmasından kaynaklanan dış politika, savunma ve güvenlik alanlarında, küresel politik ekonomide yaşanan güç kaymalarına paralel ortaya çıkan alanlarda daha hızlı ve sonuç odaklı ortaklıklar kurmak mümkün hale gelebilir.³⁶

İkincisi, a la carte Avrupa mimarisine entegre olacak bir Türkiye, dış politikada bölgesel bir aktörün sahip olması gereken siyasi otonominin yanı sıra, tek başına hareket etmenin getireceği maddi ve ideolojik ikilemlerin önünü alabilir. Türkiye'nin son on yıllık süreçte bölgesinde artan ağırlığı ve çok kutupluluğa evrilen uluslararası devletler sisteminde küresel ekonominin ağırlık merkezinin Atlantik'ten Pasifik'e kayma sürecine girmesi, Türkiye'nin dış politikasında Batı ile olan ilişkilerini de yeniden tanımlamasına neden olmuştur.³⁷ Bu bağlamda Batı, Türkiye için her durumda müttefiklik ilişkisi geliştirilecek bir aktör olmaktan çıkmış, siyasi kar-zarar analizinde merkezi nokta büyük ölçüde bölgesel dinamikler haline gelmiştir. Ancak yaşanan bu dönüşüm, Türkiye açısından tevili zor ikilemler yaratabilmektedir. Türkiye, bir taraftan değişen güç dengelerine göre pozisyonunu belirlemeye çalışmakta, diğer taraftan Batı'dan kopmadığını göstermeye gayret etmektedir. Üstelik AB ile ilişkilerin kopmasının Türkiye'nin reform süreci üzerinde yaratacağı negatif dışsallıklar da yeni gerilim unsurları oluşturabilmektedir. Türkiye gibi çoklu-kriz havzalarında, çoklu-ittifak sistemleri geliştirmek zorunda olan bir ülke için AB ile ilişkilerini a la carte Avrupa modelinin ortaya koyduğu esneklik çerçevesinde yürütmek, söz konusu gerilimleri aşmak ve Türk dış politikasının manevra alanını genişletmek açısından uygun bir kurumsal yapılanma sağlayabilir.

Sonuç

Krizler ekseninde kapsamlı bir şekilde yeniden yapılanabilmesi, AB bütünleşmesinin yarım asrı geçen macerasında belirleyici özellik haline gelmiştir. Bu bağlamda, yaşanmakta olan avro krizi, AB'yi yeni bir bütünleşme paradigmasına zorlamaktadır. Zira makalede iddia edildiği üzere, avro krizinin temelinde üye ülkelerin sorumsuz politikalarından ziyade, "ekonomik bütünleşme/siyasal parçalanmışlık" paradoksu bulunmaktadır. Buna göre AB, ulus-üstü seviyede parasal bütünleşme aşamasına geçebilmiş, ancak paralel bir siyasi yetki devrini ulus-devletlerin muhalefetini kıramadığından gerçekleştirememiştir. Bu ça-

imzaladığı her serbest ticaret anlaşmasının ardından bu ülkelerle ikili anlaşma imzalama yoluna gitmektedir. Ancak bu konuda Ankara'nın karşısına büyük engeller çıkabilmektedir. Çünkü üçüncü ülkeler AB ile imzaladığı anlaşma kapsamında Türk pazarına da AB ile aynı gümrükten giriş yapabilmekte, bu nedenle Türkiye ile anlaşma imzalamaya yanaşmamaktadır. Bkz. Mustafa Kutlay, "The Changing Policy of the European Union towards Free Trade Agreements and its Effects on Turkish Foreign Trade: A Political Economy Perspective", *USAK Yearbook of International Politics and Law*, Cilt 2, 2009, s.117-132.

³⁶ Türkiye ile AB arasındaki "müzakere yorgunluğu" nun yarattığı siyasi tıkanmışlık, bu tıkanmanın ortak dış politika ve güvenlik konularında her iki taraf için ürettiği negatif dışsallıklar ve sorunun aşılabilmesi yönünde atılabilecek adımlar konusundaki bir çalışma için bkz. Sinan Ülgen, "How to Operationalize the Foreign Policy Dialogue Between Ankara and Brussels?", *GMF Analysis*, 5 Nisan 2011.

³⁷ Türk dış politikasındaki dönüşümü küresel politik ekonomideki dönüşüm ekseninde ele alan bir çalışma için bkz. Ziya Öniş, "Multiple Faces of the 'New' Turkish Foreign Policy: Underlying Dynamics and a Critique", *Insight Turkey*, Cilt 13, No.1, 2011, s.47-65.

lişmada, politik ekonomi perspektifinden analiz yapılarak, iktisaden “ikinci en iyi çözüm” olsa da uygulanabilir senaryonun “*a la carte* Avrupa” olacağı iddia edilmiştir. Bu yeni paradigma çerçevesinde AB’nin, üye ülkelerin farklı düzeylerde bütünleştiği iç içe geçmiş halkalar şeklinde bir bütünleşme modeline doğru evrilebileceği iddia edilmiştir. Ancak daha esnek bir Avrupa mimarisi, bazı analistlerin ima ettiği gibi, AB’nin dağılması anlamına gelmemektedir. Bütün halkaları birleştiren ortak demokratik normlar ve tek pazar anlayışı, AB’nin bağlayıcı prensipleri olarak önemini korumaya devam edecektir.

Bu değişimin, Türkiye açısından da önemli yansımalarının olması beklenir. Türkiye-AB ilişkileri üzerine olan yazın incelendiğinde, analizlerin Avrupa bütünleşmesinin iç dinamiklerine yeterince odaklanmadığı görülmektedir.³⁸ Türkiye için optimum stratejiler belirlenmeye çalışılırken, AB’nin genelde statik bir yapı olduğuna ilişkin adeta zımnî bir kabul üzerinden hareket edilmektedir. Oysa AB, modern uluslararası sistemin en dinamik yapılarındandır. Bu açıdan kriz sonrası dönemde, Türkiye-AB ilişkilerini canlandırabilmenin ve her iki tarafın da hayati çıkar alanlarında verimli bir iş birliği süreci başlatabilmesinin ön şartı, ilişkileri yeniden düşünmektir. Bu açıdan AB’nin evrilmekte olduğu mimari yapı, Türkiye’nin dış politikası perspektifinden bir fırsat penceresi oluşturmaktadır. Esnek bir mimari ekseninde şekillenecek AB bütünleşmesi, ekonomik açıdan Türkiye için rekabetçi ve teknolojik kapasitesi yüksek bir tek pazarın üyesi olmak, siyasi açıdan ise demokrasi ve insan hakları standartlarını yükseltmek adına önemini korumaya devam edecektir.

³⁸ Bu tespit daha önce şu çalışmada dile getirilmiştir: Sevilay Elgün Kahraman, “Rethinking Turkey-European Union Relations in the Light of Enlargement”, *Turkish Studies*, Cilt 1, No.1, 2000, s.1-20.

Kaynakça

- Baldwin, Richard ve Charles Charles Wyplosz, *The Economics of European Integration*, 2nd Edition, New York, McGraw-Hill Irwin, 2006.
- Baldwin, Richard ve Daniel Gros, "Introduction: The Euro in Crisis –What to Do?", içinde Richard Baldwin, Daniel Gros, Luc Laeven (Der.), *Completing the Eurozone Rescue: What More Needs to Be Done?*, London, VoxEU.org Publication (eBook), 2010, s. 1-21.
- Balkır, Canan, *Uluslararası Ekonomik Bütünleşme: Kuram, Politika ve Uygulama, AB ve Dünya Örnekleri*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Barysch, Katinka, "A New Reality for the European Union", *Council on Foreign Relations Working Paper*, Eylül 2010.
- Beck, Ulrich, "Cooperate or Bust: The Existential Crisis of the European Union", *Eurozine*, 29 Eylül 2011, <http://www.eurozine.com/pdf/2011-09-29-beck-en.pdf>, (Erişim Tarihi 10 Kasım 2010).
- Bieler, Andreas ve D. Adam Morton (Der.), *Social Forces in the Making of the New Europe: The Restructuring of European Social Relations in the Global Political Economy*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2001.
- Connolly, Kate, "Debt crisis: Germans rage at picking up bill for 'pampered' Greeks", *The Guardian*, 28 Nisan 2010.
- Dağdemir, Elif Uçkan, "Avrupa Birliği'nin Bütünleşme Sürecinde Esneklik Kavramı: Amsterdam Antlaşması Çerçevesinde Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 56, No.2, 2001, s. 21-41.
- De Grauwe, Paul, "Crisis in the Euro Zone and How to Deal with It?", *CEPS Policy Brief*, No.204, Şubat 2010.
- De Grauwe, Paul, "Some Thoughts on Monetary and Political Union", içinde Leila Simona Talani (Der.), *The Future of EMU*, New York, Palgrave Macmillan, 2009, s.9-28.
- Dermod Hodson ve Lucia Quaglia, "European Perspectives on the Global Financial Crisis: Introduction", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 47, No.5, 2009, s.939-953.
- Diez, Thomas, "Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering 'Normative Power Europe'", *Milennium: Journal of International Studies*, Cilt 33, No.3, 2005, s.613-636.
- Dinan, Desmond, *Ever Closer Union: An Introduction to European Integration*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2005.
- EurActiv, "EU summit raises fears of 'two-speed' Europe", 26 Ekim 2011, <http://www.euractiv.com/euro-finance/eu-summit-raises-fears-speed-europe-news-508592>, (Erişim Tarihi 4 Kasım 2011).
- Guérot, Ulrike ve Mark Leonard, "The New German Question: How Europe can get the Germany it Needs", *ECFR Policy Brief*, No.30, Nisan 2011.
- Habermas, Jürgen, "Germany and the Euro-Crisis", *The Nation*, 28 Haziran, 2010, <http://www.thenation.com/article/germany-and-euro-crisis>, (Erişim Tarihi 1 Kasım 2011).
- Hamilton, Daniel, *Europe 2020: Competitive or Complacent?*, Washinton, D.C., Center for Transatlantic Relations, 2011.
- Hans-Werner Sinn, "Rescuing Europe", *CEStifo Forum*, Cilt 11, Ağustos 2010.
- Haworth, David ve George Trefgarne, 'Euro Stability Pact is Stupid, Says Prodi', *The Telegraph*, 18 Ekim 2002.
- Hope, Kerin, "Greece Attacks S&P over Downgrade", *Financial Times*, 17 Aralık 2009.
- İdiz, Semih, "AB Şekil Değiştiriyor", *Milliyet*, 12 Kasım 2011.
- Kagan, Robert, *Of Power and Paradise: America and Europe in the New World Order*, New York, Vintage Books, 2003.

- Kahraman, Sevilay Elgün, "Rethinking Turkey-European Union Relations in the Light of Enlargement", *Turkish Studies*, Cilt 1, No.1, 2000, s.1-20.
- Keyman, Fuat ve Feyzi Baban, "Turkey and the Postnational Europe: Challenges For the Emerging Political Community", *European Journal of Social Theory*, Cilt 11, No.1, 2008, s.107-124.
- Kutlay, Mustafa, "Krizdeki Birlik: Euro Bölgesinin Borç Sarmalı ve AB'nin Geleceği", *USAK Raporları*, Rapor No: 2011-01.
- Kutlay, Mustafa, "The Changing Policy of the European Union towards Free Trade Agreements and its Effects on Turkish Foreign Trade: A Political Economy Perspective", *USAK Yearbook of International Politics and Law*, Cilt 2, 2009, s.117-132.
- Lapavitsas, Costas *et.al.*, "Eurozone Crisis: Beggar Thyself and Beggar Thy Neighbour", *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Cilt 12, No. 4, 2010, s.321-373.
- Manners, Ian, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 40, No.2, 2002, s.235-258.
- Manners, Ian, "The European Union as a Normative Power: A Response to Thomas Diez", *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 35, No.1, 2006, s.167-180.
- McNamara, Kathleen, *The Currency of Ideas: Monetary Politics in the European Union*, Ithaca and London, Cornell University Press, 1998.
- Mearsheimer, John J., "Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War", *International Security*, Cilt 15, No.1, 1990, s.5-56.
- Moravcsik, Andrew, "Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 31, No.4, 1993, s.473-524.
- Müftüler-Baç, Meltem ve Evrim Taşkın, "Turkey's Accession to the European Union: Does Culture and Identity Play a Role?", *Ankara Review of European Studies*, Cilt 6, No.2, 2007, s.31-50.
- Mundell, Robert, "A Theory of Optimum Currency Areas", *American Economic Review*, Cilt 51, No.4, 1961, s.657-665.
- Öniş, Ziya "Multiple Faces of the 'New' Turkish Foreign Policy: Underlying Dynamics and a Critique", *Insight Turkey*, Cilt 13, No.1, 2011, s.47-65.
- Öniş, Ziya ve Fuat Keyman, *Turkish Politics in a Changing World: Global Dynamics and Domestic Transformations*, İstanbul, İstanbul Bilgi University Press, 2007.
- Öniş, Ziya, "Liberal Demokrasiler Tehlikede", *Akşam Gazetesi*, 17 Ekim 2011, <http://www.aksam.com.tr/liberal-demokrasiler-tehlikede--73628h.html>, (Erişim Tarihi 13 Kasım 2011).
- Öniş, Ziya, "Turkey's Encounters with the New Europe: Multiple Transformations, Inherent Dilemmas and the Challenges Ahead", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Cilt 8, No.3, 2006, s.279-298.
- Öniş, Ziya, "Turkey-EU Relations: Beyond the Current Stalemate", *Insight Turkey*, Cilt 10, No.3, 2008, s.35-50.
- Pop, Valentina, "Sarkozy Pushes for 'two-speed' Europe", *EUobserver*, 10 Kasım 2011.
- Risse-Kappen, Thomas, "Exploring the Nature of the Beast: International Relations Theory and Comparative Policy Analysis Meets the European Integration", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 34, No.1, 1996, s.53-80.
- Rumelili, Bahar, "Turkey: Identity, Foreign Policy, and Socialization in post-Enlargement Europe", *Journal of European Integration*, Cilt 33, No.2, 2011, s.235-249.
- Smith, Kareen E., "The European Union: A Distinctive Actor in International Relations", *The Brown Journal of World Affairs*, Cilt 9, No.2, 2003, s.103-113.
- Smith, Karen E., "Enlargement and European Order", içinde Christopher Hill ve Michael Smith (Der.), *Interna-*

tional Relations and the European Union, Oxford, Oxford University Press, 2005, s.271-291.

Stubb, Alexander C-G., "A Categorization of Differentiated Integration", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 34, No.2, 1996, s.283-295.

Uğur, Mehmet, "Open-Ended Membership Prospect and Commitment Credibility: Explaining the Deadlock in EU-Turkey Accession Negotiations", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 48, No.4, 2010, s.967-991.

Ülgen, Sinan, "How to Operationalize the Foreign Policy Dialogue Between Ankara and Brussels?", *GMF Analysis*, 5 Nisan 2011.

Verdun, Amy, "The Role of the Delors Committee in the Creation of EMU: An Epistemic Community?", *Journal of European Public Policy*, Cilt 6, No.2, 1999, s.308-328.

Summary

The Euro-zone project has been struggling for survival since it was hit hard by the global financial crisis in 2008. When the crisis first erupted, the member countries immediately plunged into a vicious cycle of 'blame-game' by trying to transfer the burden on the shoulders of other members. Instead of taking effective measures to mitigate the structural problems in the architecture of the single currency bloc, core countries like Germany and France blamed the "irresponsible" Greeks for their failures. Countries in the European periphery, in return, attacked the core member states on the grounds that they jeopardized the "solidarity spirit" in the EU. In this article, we argue that the structural problems pertaining to the very architecture of the Euro-zone rather than the individual policy choices of member states were at the heart of the deep crisis that the European Union is currently confronted with.

The Euro-zone is the most sophisticated and advanced regional economic integration model in the global political economy. Yet, monetary integration and the single currency regime has not accompanied by a parallel political integration. This is clearly evident from the fact that the fiscal policies of the Euro-zone members diverge from each other considerably. Our central argument, therefore is that the economic integration/political fragmentation paradox constitutes a central underlying element of the Euro-zone crisis.

We claim that the future of the Euro-zone and thereby the European Union will mainly be shaped by the response of the European leaders to the economic integration/political fragmentation paradox. We scrutinized three possible scenarios in this context. The first possible response of the European leaders to the existing paradox is "total collapse." If the Euro-zone leaders do not act in a swift manner and follow a go-it-alone strategy, the bankruptcy of peripheral countries in the Euro-zone may create a domino effect, which may pave the way for the breakdown of entire Euro-zone project. Given that the costs of such a failure will be devastating for the half century-long European Union project, the likelihood of this scenario is quite low.

The second possible response of the European leaders to the existing paradox is "total restructuring." If the Euro-zone leaders give a strong reaction to Euro-zone crisis by deepening fiscal and political integration, they may create an optimum currency area. The crisis, therefore, may end up with a political union. Although it is a very desirable scenario for Europhiles and refers to the optimum scenario from an economic point of view, given the strength of national-identities and nation-states, it does not seem feasible from a political economy perspective. It is therefore highly unlikely for totally restructuring the Euro-zone to transform the economic bloc into a full scale political union.

The third possible response of the European leaders to the existing paradox is "partial restructuring." In this scenario, the Euro-zone project may evolve into a concentric circles model in the sense that a select group of core countries may opt for deepening the political integration, whereas the remaining members may choose to integrate as part of the second and third circles in a more flexible and intergovernmental fashion. Accordingly, the option of a *la carte Europe* may turn into a desirable institutional framework to balance the intergovernmentalism-federalism tension in the European Union. We argue in this paper that a *la carte Europe* refers to the most likely scenario because it states a "second best case", which seems to be the only applicable exit-strategy from political economy perspective.

Finally, the type of European leaders' response to the economic integration/political fragmentation paradox will closely affect the future of Turkey-EU relations. The emergence of a more flexible Europe may open up new avenues for Turkey-EU relations. The notion of a more "flexible Europe" may create new incentives for co-operation between Turkey and the EU, in the short-run, and may possibly help to revitalize Turkey's membership aspirations in the longer-run.